„Confuzia a devenit mod de viață” Dosarul de Securitate al poetului Georg Hoprich
(Partea a II- a)

Stefan SIENERTH

Universitatea „Ludwig Maximilian” din München, Institutul pentru Cultura şi Istoria Germană din Sud-Estul Europei
“Ludwig Maximilian” Universität München, Institut für deutsche Kultur und Geschichte Südosteuropas (IKGS)
Kontonr. 907-271407, BLZ: 701 500 00, Stadtsparkasse München,
tel.: 089-78 06 09-0, fax: 089-78 06 09-22, web: www.ikgs.de, e-mail: ikgs@ikgs.de

“Confusion became a way of life”. The Security Dossier of the Poet Georg Hoprich

This article refers to the German poet from Romania, Georg Hoprich (1938-1969) and to his Security Dossier. By studying this dossier from the Security Archives, the literary historian Stefan Sienerth highlights and analyses aspects of the writers' prosecution and of the literary censorship during the Communist period. The poet Georg Hoprich was accused of country betrayal, because he did not dedicate his work to the Socialist Romania, the accusations being based on delation and false testimony. He was sentenced to five years' imprisonment, but he was released by amnesty after more than three years. Being unable to adapt to the everyday life, as he was still prosecuted by the Security, he committed suicide.

Keywords: Oskar Pastior, Georg Hoprich, anti-communist poetry, hard labour camps, political prisoner

V

La începutul lui februarie 1961, locotenentul major Năstase considera că dispune de suficiente informații pentru a demonstra atitudinea dușmănoasă a lui Georg Hoprich față de regimul comunist și influența sa negativă asupra apropiaților săi. Pentru a continua această activitate și, dacă este posibil, chiar să-l defere justiției, îi adresă la 7 februarie 1961 o scrisoare[1] șefului Direcției a III-a, colonelul Budișteanu, cu cererea de „a se aproba punerea în supraveghere operativă a numitului Hoprich Georg, student anul V, fa.[cultatea] de filologie, secția germană”, ceea ce superiorul aprobă pe loc.

Pe baza materialelor furnizate de agentul „Silviu” se ajunse la concluzia că Richard Adleff răspândește între studenți și „întreține […] psihoza schimbării regimului democrat popular din țara noastră.”[2] Ba mai mult „a trasat ca linie unor studenți (scriitori), să nu scrie și să nu publice nimic, deoarece cine va publica acum, va da socoteală, va răspunde în viitorul apropiat.”[3] Poziția lui Adleff ar fi dat roade la colegi căci, când Dieter Schlesak le-ar fi cerut texte pentru *Neue Literatur*, aceștia ar fi avut nevoie de pretexte, cum că nu au nimic pregătit respectiv că n-ar avea timp pentru scris.[4]

Locotenentul major Năstase conchise că cercetările care se concentraseră pe Richard Adleff și, odată cu el, pe Brantsch și Hoprich în cadrul acțiunii serviciului secret „Filologii”, au condus la rezultatele că[5] „elementul principal al cercului” ar fi Hoprich. Prin deschiderea în secret a corespondenței, s-a descoperit că Hoprich îi trimisese două poezii cu tematică dușmănoasă Mathildei Schuster. De la un fost coleg de cameră din cămin, Ion Sîrbu, care fusese condamnat, s-a aflat în timpul interogatoriului că studenții Adleff, Brantsch și Hoprich își citeau reciproc texte, al căror conținut nu se cunoștea până-n momentul de față. De aceea, din 29 decembrie 1960, „s-a creat o nouă linie informativă în acțiune, prin recrutarea agentului *Petrică”*. Acesta a spus că „poeziile create de Hoprich Georg și citite de el conțin manifestări naționalist șovine.”[6] Tot de la „Petrică” se mai aflase[7] că Adleff și Hoprich eeau în relație cu Oskar Pastior – absolvise cu un an înainte aceeași secție filologică a Universității București – pe care-l vizitau acasă, își citeau reciproc poezii, despre care apoi discutau.[8]

În prima jumătate a anului 1961, din 26 ianuarie până la 5 iunie, informațiile despre acțiunile lui Hoprich, despre concepțiile sale politice și estetice, dar mai ales despre poeziile create, provin de la agentul „Petrică". În cursul celor șase luni, în care era urmărit Hoprich și apropiații săi, „Petrică" avusese peste zece întâlniri, consemnate în scris, cu ofițerul său de legătură, pentru acestea există drept dovezi scrise rapoartele dactilografiate de ofițer. Acestea trădează în modul de expresie jargonul Securității, iar din punctul de vedere al conținutului se recunoaște, fără nici un dubiu, că informațiile furnizate despre Hoprich Securității nu puteau proveni decât de la cineva foarte apropiat acestuia.

La 8 februarie 1961 „Petrică" îi transmise ofițerului său de legătură informația[9] că Hoprich, cu care discutase de examenele apropiate, i-ar fi spus că, în afara celor trei poezii publicate în *Neue Literatur*, nu ar mai fi publicat altele, pentru că la redacție au început să ceară iarăși „*lozincărie* și el nu ar avea asemenea poezii."[10] La întrebarea de ce nu scrie poezii doar pentru bani, Hoprich ar fi răspuns: „pentru că dacă nu pui suflet în ceea ce faci, nu iese nimic bun."[11] Cam zece zile mai târziu, după cum reiese dintr-un raport din 18 februarie 1961[12], Hoprich, care urma să se mute la bunul lui prieten Brantsch, datorită faptului că în lipsa bursei, intrase în criză de bani, îi povestise lui „Petrică", printre altele, că pentru cele trei poezii publicate în *Neue Literatur* primise un onorariu de 650 de lei, o sumă importantă pentru acea perioadă. Mai spuse că el nu putea publica nici în *Neue Literatur* nici în *Neuer Weg* decât rar, deoarece sunt preferați autorii consacrați. Aceștia ar protesta, dacă ar publica el mai des și nu ei.[13]

Din raportul lui „Petrică" din 13 martie 1961, ofițerii au aflat[14], printre altele, că Hoprich îl admira foarte mult pe Pastior ca poet. El mai spuse că nici unul din poeții germani tineri din România n-ar putea să-l egaleze pe Pastior care crease deja scrieri durabile. Când s-ar compara el însuși cu Pastior, l-ar cuprinde pesimismul, căci, deși scrisese circa 500 de poezii, nu adusese nimic nou în poezie.[15]

Într-un raport mai lung, de trei pagini dactilografiate, datat 27 martie 1961[16], ofițerul notase, după o întâlnire cu „Petrică", că Hoprich ar fi discutat în căminul studențesc cu un coleg român despre navele spațiale sovietice și americane. Prietenul își făcea griji pentru pacea mondială și își exprimase speranța încheierii curând a unui tratat de dezarmare între Marile puteri.[17] Hoprich ar fi spus că un astfel de tratat nu va putea exista, până nu-și va primi Germania teritoriile de odinioară. Mai spuse că el nu era de acord cu granița Oder-Neiße, Republica Federală Germană ar fi numai un pic mai mare decât România și avea 54 milioane de locuitori. Doar când polonezii vor retroceda teritoriile Germaniei și sovieticii Poloniei se va putea încheia și un tratat de pace.[18] Dar acest lucru nu-l vor face sovieticii, așa cum n-o fac nici cu Republica Moldova care aparține de drept României. Moldovenii ar fi români, limba lor este aceeași. Asemănătoare era situația Ucrainei care devenise mai mică după cel de-al doilea război mondial, iar în facultățile de acolo se preda în limba rusă și nu în ucraineană. La întrebarea lui „Petrică", de unde știa el aceste lucruri și dacă le învățase la școală, Hoprich ar fi spus că a învățat singur, apoi a scos o hartă și a arătat teritoriile respective.[19] A mai adăugat că apartenența Transilvaniei, pentru care exista dispută între România și Ungaria, în opinia sa n-ar fi decisă definitiv, iar dacă sașii transilvăneni ar avea posibilitatea să aleagă, ar opta probabil pentru Ungaria, deoarece acestei țări îi mergea economic mai bine.

Despre astfel de teme îi raporta „Petrică" mai rar locotenentului major Năstase, deși acesta îi ceruse în mod expres acest lucru.[20] Informările sale erau centrate mai ales pe probleme literare care reieșeau din discuțiile lui Hoprich cu cunoscuții săi literați. Astfel se abordează în raportul cuprinzător, redactat de ofițer la 3 aprilie 1961[21], în urma unei discuții cu agentul său, din nou poeziile lui Hoprich și concepția acestuia despre poezie. Hoprich îi povestise că atât el cât și prietenii săi, Dieter Fuhrmann și Oskar Pastior, iubeau singurătatea. Când se întâlneau la Pastior, existau momente, în care ședeau ore în șir unul lângă altul fără să schimbe o vorbă, fiecare adâncit într-o carte sau ocupat cu scrisul său.[22] Hoprich i se destăinuise lui „Petrică" că din cele cincisute de poezii ale sale, doar vreo sută ar fi reușite. Cu toate acestea, când citea cele patru caiete, era totuși mândru că le scrisese. Cine ar vrea să înțeleagă poezia sa, ar trebui să cunoască opera lui Stefan George[23] și Rainer Maria Rilke. El scria poezii care „arată dispoziția interioară" („Stimmungsgedichte") și „poezie filosofică" („Gedankenlyrik"), în care încearcă să găsească răspunsuri precum cele referitoare la sensul vieții.[24] Cu Pastior nu se putea compara, acesta ar fi cel mai important poet de expresie germană din România, din generația tânără, astfel se exprimase Hoprich. Dintre toți poeții germani din România, pe care-i cunoscuse un critic din Republica Democrată Germană la vizita sa în București, ar fi amintit într-un articol al său, apărut într-o publicație est-germană, doar de Pastior.[25]

„Petrică" își informă ofițerul coordonator și despre o întâlnire dintre Dieter Schlesak și Hoprich pe o stradă bucureșteană, la care a participat și el. Cei doi au ajuns la o dispută, iar după ce a plecat Schlesak, Hoprich i-a povestit lui „Petrică" din ce cauză se certaseră. Scriitorul Paul Schuster, un coleg al lui Schlesak de la *Neue Literatur*, își exprimase opinia, într-un dialog publicat de revistă[26], printre altele și despre tinerii scriitori germani din România și afirmase că în tânăra generație n-ar exista decât două talente: Oskar Pastior și Christian Maurer. Ar fi amintit și pe Hoprich și Brantsch, dar despre textele acestora se exprimase depreciativ.[27] Din cauza supărării pe Schuster, Hoprich și-a vărsat focul pe Schlesak.[28] După aceea Schlesak i-a invitat pe Hoprich și Brantsch la o discuție în redacția revistei.[29]

La sfârşitul întâlnirii, agentul a primit sarcina să-l viziteze pe Hoprich în continuare în căminul studenţesc şi „să reţină poeziile care cuprind idei naţionaliste."[30] De asemenea să afle dacă Adleff, Brantsch şi Hoprich mai scriau poezii, dacă discutau despre ele şi dacă mai comunicau cu Pastior şi Fuhrmann.[31] Mai ales trebuia să rămână apropiat de Hoprich, să meargă împreună cu el la teatru sau la film.[32]

Între paginile 240 -241 sunt incluse 2 pagini de fotografii

Pag. 1

1. Georg Hoprich cu părinţii şi cu fratele mai mic, Hans, 1953

2. Georg Hoprich, în dreapta, 1956

3. In căminul studenţesc din Bucureşti

Pag. 2

De la stânga: Dieter Fuhrmann, Tillo, Georg

Georg Hoprich după detenţie

La botezul primului copil, 1965; primul rând – de la dreapta la stânga: Oskar Pstior, Roswith Capesius, Mathilde (Tillo) Hoprich; rândul al doilea: în centrul fotografiei, uşor acoperit: Georg Hoprich, la stânga Dieter Fuhrmann; la marginea fotografiei, stânga: Hans Hoprich.

VI

Pentru a epuiza toate mijloacele de supraveghere, Departamentul al VII-lea l-a filat pe Hoprich timp de o săptămână, din 13-22 martie 1961, pas cu pas – acţiune cu numele de cod „Horia" – de la şase treizeci dimineaţa până la la nouă şi jumătate seara, iar agenţii au notat toate amănuntele cu exactitate.[33]

În acelaşi timp locotenentul major Năstase, însărcinat cu dosarul „Filologii", redactă pe şase pagini dactilografiate întregul procedeu operativ[34], cu intenţia de a încheia întreaga acţiune cu un proces. In raportul din 22 martie 1961 – filajul lui Hoprich fusese încheiat cu o zi înainte de această dată – al „Direcţiei a III-a", care se ocupa de caz, către „Direcţia a VIII-a", secţia juridică a Securităţii, se preciza că se trimite dosarul „Filologii", „rugându-vă a ne comunica, dacă sunt suficiente materialele pentru tragerea la răspundere penală a elementelor urmărite."[35]

Examinarea de către Direcţia a VIII-a dură mai mult decât plănuise Direcţia a III-a, răspunsul se lăsă aşteptat. Locotenentul major Năstase folosi acest timp pentru a furniza alte materiale Direcţiei a VIII-a, printre altele, rapoartele lui „Petrică".[36] Acesta îl inform, bunăoară, pe ofiţerul coordonator că, în data de 27 aprilie 1961, fusese în căminul studenţesc din „Drumul Taberei" la Ingmar Brantsch şi Georg Hoprich. La întrebarea, dacă scriseseră poezii în cinstea apropiatelor festivităţi de 1 Mai, primi răspunsul „nu".[37] Dintre poeziile, pe care i le citise Hoprich din cele patru caiete ale sale, i se părea mai bătătoare la ochi doar *Den blassen Dichtern [Poeţilor palizi]*, pe care o publicase în *Neue Literatur* (1960).[38]

La vizita sa din 9 mai în acelaşi cămin studenţesc – aşa-i spuse „Petrică" ofiţerului său coordonator[39] – Hoprich şi Brantsch ar fi stat la mesele lor şi ar fi învăţat. El se aşezase lângă Hoprich care scria la lucrarea sa de diplomă. Pe masă era şi un caiet cu poezii de-ale lui Hoprich, în a căror lectură s-a adâncit „Petrică". Dintre poezii – spuse „Petrică"- doar două ar avea un conţinut mai izbitor. Într-una ar fi vorba de un pom, pe care grădinarii îl atoiau, împrejmuiau şi îngrijeau, rezulatul fiind acela că rodea tot fructe sălbatice. Aşa se întâmpla şi cu oamenii, spuse Hoprich, dând un sens mai profund poeziei sale.[40] Alte poezii ar conţine în titluri nume de femei; una dintre poezii i-ar fi dedicată lui Dieter Fuhrmann.[41]

La 14 mai, „Petrică" îl întâlnise din nou pe Hoprich, care mergea la cantină, îl aşteptase, apoi merseră împreună la o expoziţie de artă franceză, iar pe drum discutaseră. La întrebarea de ce nu mai scrie poezii, Hoprich ar fi răspuns că despre comunism se scrisese aşa de mult, încât era greu să mai aducă ceva nou. Însă substanţă ar avea doar poeziile lui Wladimir Majakowski şi din literatura germană cele ale lui Bert. Brecht şi Johannes Robert Becher.[42]

La sfârşitul raportului ofiţerul notase că Hoprich se afla sub observare de mai mult timp, „urmează să trecem la închiderea acţiunii."[43]

La 12 mai 1961 se întâmplă. Direcţia a VIII-a comunică Direcţiei a III-a că materialele trimise în acţiunea „Filologii" erau suficiente pentru o condamnare doar în cazul Hoprich, dar nu şi pentru Adleff şi Brantsch.[44]

Superiorul consemnase la marginea raportului: „Faceţi propuneri de reţinere" (referindu-se la cazul Hoprich).

După aceea a mers totul foarte repede. La 23 mai se întocmi un „Plan de măsuri în vederea închiderii acţiunii informative *Filologii*"[45], în aceeaşi zi se expedie o scrisoare ministrului de interne Alexandru Drăghici, în care se solicita arestarea lui Hoprich: „Referat cu propuneri de arestare a numitului Hoprich Georg, student anul V la facultatea de filologie Bucureşti."[46]

Planul de măsuri cuprindea concluza că Hoprich era iniţiatorul grupării din jurul lui Adleff şi Brantsch, care – după cum se aflase de la agenţii „Silviu" şi „Petrică" – reprezenta teorii „fasiste" şi „revanşarde". Regreta dispariţia regimului anterior[47] – se făcea referire la regimul burghezo-moşieresc – după cum fusese numită forma de societate din România perioadei interbelice – şi răspândea printre studenţii germani din Bucureşti ideea, că sistemul socialist nu avea să dureze în România decât o perioadă scurtă de timp. Din acest motiv, era de părere că nu trebuia să se compromită, deoarece ar trebui mai târziu să dea socoteală despre acţiunile şi comportamentul propriu. Acesta ar fi motivul pentru care, sub pretexte evidente, refuzase solicitările lui

Schlesak de a colabora la *Neue Literatur*. În discuțiile cu studenții români, Hoprich preamărea Occidentul, admira potențialul militar și propaga superioritatea tehnică a acestuia. Disprețuia pe români și lagărul socialist și regreta faptul că Germania pierduse războiul.[48] Din ceea ce scria nu publica nimic, poezii de slavă pentru partid nu crea, astfel de poezii erau considerate drept lozinci rimate. Mai scria și poezii cu caracter naționalist, pe care le comenta împreună cu Adleff.[40]

În concluzie: Hoprich reprezenta acum și în viitor ca profesor, prin atitudinea și modul său de exprimare, un pericol pentru studenți și elevi, De aceea se propunea arestarea și predarea lui Departamentului al VIII-lea.

După aceea trebuia să se facă „percheziție" la Mathilde Schuster, pentru a pune la loc sigur originalele celor două scrisori cu poeziile incriminatoare, ale căror copii existau deja.[50] Ea și trei colegi trebuiau pregătiți ca martori pentru proces.

Pentru a nu trezi suspiciuni, „Silviu" și „Petrică" nu trebuiau, sub nici o formă, să fie puși în legătură cu cazul. Pentru „Silviu" ar fi destul de simplu, deoarece multe dintre informații nu le obținuse direct de la Hoprich, ci ca profesor universitar de la terți. Iar „Petrică", al cărui nume nu trebuia să fie pronunțat la audierile lui Hoprich, fusese cooptat ca agent abia din ianuarie 1961, prin urmare nu ar fi suspectat.[51]

Și în scrisoarea adresată ministerului de interne sunt cuprinse, chiar dacă altfel formulate, aceleași incriminări. Informarea este încheiată cu concluziile următoare: Hoprich reprezenta „un element dușmănos regimului democrat popular, care prezintă periculozitate în rândul studenților datorită concepțiilor sale naționaliste cât și ca un viitor cadru didactic."[52] Se solicita aprobarea pentru arestarea și predarea lui în responsabilitatea Direcției a VIII-a.

Înainte de a se întâmpla acest lucru trebuia să fie prezentat de către conducerea organizației de partid a Universității București, pentru „demascarea lui în fața studenților de la filologie."[53]

Despre cum a decurs demascarea există în dosar puține indicii. După cum reiese din amintirile lui Brantsch, în acea perioadă intraseră alți colegi în vizorul Securității: un coleg comun al lui Brantsch și Hoprich, Heinrich S., din cauza unui radiou privat, a cărui muzică occidentală dar și alte emisiunii erau urmărite de mai mulți colegi din cămin; de asemenea un coleg de la secția de română, pentru o carte poștală, în care solicitase familiei sale de la țară să se apere de colectivizarea agriculturii, dacă ar fi nevoie chiar cu armele.[54] In acest context – după cum reiese din dosarul său – Hoprich nu a fost implicat deloc, iar presupunerea lui Brantsch era, că arestarea lui Hoprich trebuia pusă în legătură cu cele amintite, documentele Securității aduceau dovada: așa nu!

În materialele referitoare la Hoprich există, printre altele, o declarație[55] a lui, pe care probabil a scris-o pentru conducerea universității și cea a partidului. In aceasta se apără împotriva învinuirii de a fi participat la discuțiile purtate după emisiunile radiofonice. Respinge categoric incriminarea de a se fi exprimat depreciativ despre români și de a-i fi considerat pe germani superiori altor popoare. Dacă ocazional ar fi recitat versul unui cunoscut cântec săsesc transilvănean „Eu sunt sas și mândru spun", acest fapt ar trebui înțeles ca ironie.[67]

Toate aceste declarații nu i-au mai putut fi de folos lui Hoprich, decizia privind procedura în cazul său fusese luată. La 29 mai 1961 Direcția a III-a înaintase dosarul lui Hoprich, care cuprindea 399 de file la Direcția a VIII-a.[57] Arestării, cu care se declarase de acord și ministrul de interne, nu-i mai stătea nimic în cale.

VII

La 5 iunie 1961, locotenentul Lefticaru de la Secția de Anchete Penale a Ministerului Român de Interne emise „Ordonanța de pornire a procesului penal" împotriva lui Georg Hoprich.[58] Se spunea că materialele cercetate de „anchetatorul penal" ar dovedi fără echivoc că în anii 1958-1961, Gerorg Hoprich „împreună cu alte elemente a desfășurat în rândul studenților facultății de filologie din București, activitate de investigare împotriva orânduirii sociale și de stat din RPR," denigrând realizările orînduirii socialiste și „preconizînd schimbarea lui."[59] În discuțiile purtate, subiectul fiind adept al teoriilor fasciste și revanșarde,"[60] elogiază acțiunile elementelor fasciste din statele imperialiste și scrie lucrări și versuri cu un caracter naționalist și șovin.[61] Conform cu articolul 209, punctual 2a al Constituției României aceste fapte reprezintă „agitație contrarevoluționară și propagandă" și trebuie pedepsită de lege. Ca primă măsură a procesului deschis, ordona ca fără întârziere Georg Hoprich să fie reținut pentru 24 de ore, din 5 până în 6 mai 1961.[62] Arestarea preventivă a fost prelungită de două ori, mai întâi până în 4 august 1961[63], iar apoi până în 3 septembrie 1961[64], cu argumentul că fapta, de care se face vinovat Hoprich, se preconizează a fi pedepsită cu mai mult de un an privare de libertate.

Că arestarea lui Hoprich avea loc deodată cu recrutarea temporară a lui Claus Stephani (născut: 1938)[65]și cu cea a lui Oskar Pastior[66] ca și colaboratori ai Securității – unul semnase angajamentul la 30 mai, celălalt la 8 iunie – stă desigur în legătură cu frica, care mai domnea încă la oficialitățile comuniste românești și după cinci de la înăbușirea revoluției anticomuniste din Ungaria. Se temeau că s-ar putea ajunge și în universitățile românești la excese ca în universitățile de la Budapesta, mai ales că în 1956 existaseră la unele facultăți manifestări deschise de simpatie pentru cererile colegilor maghiari. Prin infiltrarea de agenți s-a înăsprit

supravegherea şi controlul potenţialilor duşmani ai regimului, prin arestări şi condamnări la pedepse grele cu închisoarea sau deportări în lagăre, au fost eliminaţi nu doar cei care gândeau altfel, ci s-au creat şi precedente de intimidare şi disciplinare a celor care înclinau spre protest sau opoziţie.

Traducere din limba germană de Maria SASS, după: „Die Wirrnis wurde Lebenslauf". Zur Securitate-Akte des Dichters Georg Hoprich. În: Spiegelungen. Heft 3. 6 (60) Jahrgang 2011, München, p. 231-263.

Note:

1. (text 53) Vezi: Ministrul afacerilor interne, Arhiva operativă, Dosar anchetă Georg Hoprich, cota P 013366, vol. 4, idem 149-151
2. (text 54) Idem, fila 149
3. (text 55) Idem
4. (text 56) Idem
5. (text 57) Idem, fila 150
6. (text 58) Idem
7. (text 59) Idem, fila 106
8. (text 60) Idem
9. (text 61) Idem, file: 103-104
10. (text 62) Idem, fila 103
11. (text 63) Idem
12. (text 64) Idem, file: 101-102
13. (text 65) Idem, fila 102
14. (text 66) Idem, file: 99-100
15. (text 67) Idem, fila 100
16. (text 68) Idem, file: 94-96
17. (text 69) Idem, fila 94
18. (text 70) Idem, fila 95
19. (text 71) Idem
20. (text 72) Idem, fila 96
21. (text 73) Idem, file: 91-93
22. (text 74) idem, fila 91
23. (text 75) Într-o scrisoare adresată Mathildei Schuster, Hoprich scria că Stefan George ar fi "în opinia sac el mai tare dintre poeţii germane. Deşi puternic legată de divin, mistică, poezia sa m-a impresionat extraordinary." Vezi: CNSAS, cotă P013366, vol. 4, fila 103
24. (text 76) Idem, fila 92
25. (text 77) Idem
26. (text 78) Vezi: Convorbiri din *Neue Literatur* 12 (1961), nr. 1, p. 126-132
27. (text 79) Paul Schuster se exprimase, printre altele, în *Neue Literatur*, în felul următor: „Brantsch şi Hoprich ar fi indubitabil foarte talentaţi", însă nu făcuseră încă pasul „de la o înţelegere intimistă a lucrurilor la marea realitate a zilelor noastre." „Lipseşte ceea ce numim legătura cu contemporaneitatea. […] Vor fi – sunt convins de aceasta – peste ceva timp în stare să scrie nu numai despre sufletul şi inimioara proprie. Cunoaşterea vieţii, partinitate, măestrie artistică – sunt obiective primordiale, în direcţia în care trebuie să mergem toţi, dacă vrem să ne scriem filele noastre în cartea acestor ani." (idem, p. 130)
28. (text 80) ACNSAS I 1258845, fila 92
29. (text 81) Idem, fila 93
30. (text 82) Idem
31. (text 83) Idem
32. (text 84) Vezi: idem şi filele: 97-98
33. (text 85) Vezi: idem şi filele: 128 - 147
34. (text 86) Idem, file: 341 - 346
35. (text 87) Idem, fila334
36. (text 88) Idem, fila 333
37. (text 89) Idem, fila 87
38. (text 90) Idem, fila 88; vezi: *Neue Literatur* nr. 11 (1960), nr. 6, p. 85-867
39. (text 91) Idem, file: 85-86
40. (trxt 92) Idem, fila 85
41. (text 93) Idem
42. (text 94) Idem
43. (text 95) Idem, fila 86
44. (text 96) Idem, fila 335
45. (text 97) Idem, file: 53-56
46. (text 98) Idem, file: 336-340
47. (text 99) Idem, fila 53
48. (text 100)Idem, fila 54
49. (text 101) Idem
50. (text 102) Idem, fila 55
51. (text 103) Idem, fila 56
52. (text 104) Idem, fila 339
53. (text 105) Idem, fila 340
54. (text 106) Brantsch, Ingmar: Ich war kein Dissident / N-am fost disident. Autobiografie. Ludwigsburg 2009
55. (text 107) Idem, fila 82
56. (text 108) Idem
57. (text 109) Idem, fila 332
58. (text 110) Vezi: ACNSAS, P 013366, vol. 1, fila 1
59. (text 111) Idem
60. (text 112) Idem
61. (text 113) Idem
62. (text 114) Idem, fila 2
63. (text 115) Idem, fila 3
64. (text 116) Idem, fila 4
65. (text 117) Vezi: Claus Stephani: Sora minciună, frate. Cum am devenit agentul „Moga", iar această experienţă mă urmăreşte până astăzi: La Victoria târzie a Securităţii. In: Frankfurter Allgemeine Zeitung, 20 noiembrie 2010
66. (text 118) Vezi: Stefan Sienerth: „Mi-e teamă de povşestească-ti neinventate". Dosarul de Securitate al lui Oscar Pastior, partea I. In: Transilvania nr. 6-7/ 2011, p. 53-58; partea a-II-a: Transilvania nr. 8/2011, p. 66-71; Partea a III-a, Transilvania nr. 9/ 2011, p. 1-8. A se vedea rezumativ dezbaterea medial referitor la această temă: Eduard Schneider: Cazul Oskar Pastior după deconspirarea activităţii sale de informator. In: Spiegelungen, 5 (59) 2010, nr. 4, p.404-407